

pedagógiai felkészültségét, pedagógiai szerepének kiemelését a szakmai tudás mellett, amellyel ma minden igazgatónak rendelkeznie kell. A gazdálkodási tevékenységnek is óriási szerepe van a közoktatásban, és az igazgatónak e tekintetben is alapos ismeretekkel kell rendelkeznie. Ismernie kell minden pedagógus munkáját, amely az óralátogatásokon, a személyes beszélgetéseken keresztül jut kifejezésre, és ezáltal meg tudja állapítani, kik azok, akiket a minőségi bérpótlék megillet.

Sajnos, vannak iskolák, ahol az igazgató nem ismeri a kollégái munkáját, és a minőségi bérpótlék odaítélése sem mindig a minőségi munka végzését igazolja, s ez feszültséget okoz a testületeken belül.

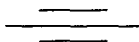
Tudomásul kell vennünk, hogy a vezetői tiszttség nem rang, hanem szolgálat. Szolgálni azokat, akik bizalmat szavaztak az igazgatónak arra, hogy munkájukat irányítsa, hogy együtt, egymásért, a község, a város kulturális életének, gazdasági jövőjének, színvonalának emeléséért munkálkodjék. Ez a szolgálat jusson kifejezésre a kis közösségen belül a pedagógiai munka helyes láttatásában, a pedagógusi szabadság biztosításában, a szervezési és anyagi feladatok ellátásában, a koordináló és összekötő munkában.

Ahhoz, hogy az igazgató ezeknek a feladatoknak, elvárásoknak megfeleljen, igen fontos a helyes vezetési felfogás, irányítási stílus kialakítása. Az új, minőségi, a társadalmi-gazdasági viszonyokra szabott követelmények felé haladó törekvéseknek, a rendszerváltás elveinek egy demokratikus módszer alapján működő, alkotó közösséget formáló felfogás felel meg. Olyan vezetési felfogás, amely terveinek formába öntésében, intézkedéseiben, szabályozó tevékenységében támaszkodik a közösség minden tagjának véleményére.

Csak ilyen vezetési felfogásban és alkalmazásban töltheti be egy igazgató az adott iskolában pedagógiai szerepét, és alakíthat ki feszültségektől mentes, emberi tiszteleten alapuló pedagógiai közösséget. Ellenkező esetben a félelem, a feszültség válik uralkodóvá, amely – sajnos – még itt-ott előfordul a testületekben.

Büszke vagyok arra, hogy olyan testületekben is szereztem tapasztalatokat, ahol a pedagógusok alkotó képessége nagyszerűen érvényesül, ahol minden pedagógus szabadon „lelegezhet”, megvalósíthatja pedagógiai elképzeléseit mind a NAT helyi feldolgozásában, mind az oktató-nevelő munka valamennyi területén.

Azt is tapasztaltam, hogy ezeken a helyeken az igazgató személyisége, pedagógiai-szakmai felkészültsége megfelel a fenti elveknek, és vezetési felfogásában mindezek érvényesülnek, hiszen igaz az, hogy a környezet meghatározó szerepet játszik az ember eredményes munkájában.

DR. LÉGRÁDI LÁSZLÓ szaktanár
Irányítástechnikai Szakközépiskola
Fűzfőgyártelep

A gyermek érzelmi nevelése

Az öt alapvető érzelmi szükségletet a szülő és az iskola neveléssel nyújtja a gyermeknek. Ezek: a szeretet, a biztonság, az elfogadás, az elismertség és a személyiség kialakítása. A legfontosabb ezek közül a szeretet. A szereteten sok szülő és pedagógus sokféle dolgot ért, és sokféleképpen próbálja a gyakorlatban megvalósítani. A szeretet legfontosabb tulajdonsága a gyermekneveléssel kapcsolatban, hogy igazságos. Nem igazságos az a szeretet, mely erőszakosan és kegyetlenül fegyelmez. A gyermekhez hideg, könyörtelen szülők gyakran egy életre kárt okoznak. A gyermeknek hihetetlen kárt okozhat a visszautasítás, a gúny, a kritika, a harag, pedig arra van szükségük, hogy

biztonság, elismerés és meleg otthon légkörében nőjenek fel. De az ellenkező véglet is kárára van a gyermeknek. Ha hiányzik a felnőtt vezető, a gyermek a maga ura. Azt hiszi, a világ körülötte forog, és tiszteltlenül viselkedik a hozzá legközelebb állókkal.

A helyes szeretet minden kapcsolatban a feltétel nélküli szeretet. A gyermeket csak akkor tudjuk helyesen nevelni és fegyelmezni, ha a vele való kapcsolatunk feltétel nélküli szeretetre épül. A feltétel nélküli szeretet azt jelenti, hogy mindenféleképpen szeretjük a másikat. A gyermeket akkor is szeretjük, mikor viselkedését ki nem állhatjuk. Ezt nem tudjuk teljesen megvalósítani, csak megközelíteni. Ha a szülő a viselkedése ellenére is szereti gyermekét, akkor egészségesen fog fejlődni. Ha csak akkor szereti, mikor kedvére cselekszik, akkor a gyermek azt fogja érezni, hogy nem is szeretik igazán. Ez sérülést okozhat énképében, és gátolja az önfegyelem fejlődését. Ezek szerint a gyermeke magatartásáért a szülő éppúgy felelős, mint a gyermek maga.

A SZERETET KIMUTATÁSA

Majdnem minden szülő szereti gyermekét, de ezt a gyerek legtöbbször nem érzi. Megoldandó feladat, hogy a szülő szeretetét ki is mutassa gyermeke iránt. A gyermek érzelmi lény, ezért érzelmi-
leg teremt kapcsolatot. Minél fiatalabb, annál inkább. A gyermek szülei viselkedése alapján tudja megállapítani az iránta táplált érzelmeit. Többféle módon fejezhetjük ki szeretetünket: szemkapcsolattal, testi érintéssel, figyelmünket és időnket rááldozva és fegyelmezőssel. Mindegyik egyformán lényeges. Sokan túlhangsúlyozzák a fegyelmezést a többi rovására. Összekeverik a büntetést és a fegyelmezést. A feltétel nélküli szeretet továbbításának minden mást meg kell előznie.

Szemkapcsolat: Nemcsak kapcsolatteremtési módszer, hanem a gyermek érzelmi szükségleteinek kielégítéséhez is hozzájárul. A gyermek szemébe nézünk, és tekintetünkkel közöljük, hogy szeretjük, kedves szavak és arckifejezések kíséretében. A gyermek ily módon érzelmileg táplálkozik. A szemkapcsolatot negatív módon is lehet alkalmazni, amikor dorgálni akarunk, vagy amikor haragszunk. Így azonban negatív kép alakul ki a szülőről a gyermekben. Még rosszabb, amikor a szülők büntetésből kerülik gyermekük tekintetét. A szülőnek mindenképpen kifejezésre kell juttatni szeretetét, függetlenül attól, hogy elégedett-e gyermekével.

Érzelmi hiánnyra utal, ha a gyermek nehezen tud szemével kapcsolatot teremteni. A szorongó, félnék gyermek nem szívesen néz az ember szemébe. Az iskolákban átlag minden osztályban van legalább egy szorongó gyermek, aki nem tud a tanár szemébe nézni. Az ilyen nehezen is tanul. A tanár is betöltheti az ilyen gyermek érzelmi hiányát, ha négy szemközt, szemébe nézve atyailag elbeszélget vele. Szemkapcsolat és testi érintés segítségével feloldhatja a gyermek félelmét, szorongását, növelheti biztonságérzetét és önbizalmát. Nem kell félni attól, hogy ily módon elkényeztetjük a gyermeket.

Testi érintés: Ha csak kezünket a gyermek vállára tesszük, az is kifejez valamit. Szülő-gyermek viszonylatban az ölelés, puszi nélkülözhetetlen. A testi érintés elősegíti a gyermek biztonságérzetét is. Azok a gyermekek, akik szemkapcsolat és testi érintésen keresztül érzelmileg táplálkoznak a szülői házban, el tudják fogadni önmagukat és embertársaikat. Nyíltszívűek és barátságosak lesznek, és önértékelésük is megfelelő lesz. Van szülő, aki úgy gondolja, hogy csak a lányok igénylik a gyengédséget, de növekedésükkel ők is egyre kevésbé igénylik. Ez nem igaz. A gyakorlat az, hogy a leánygyermek sokkal több gyengédséget kapnak, mint a fiúk. Részben ezzel magyarázható, hogy a fiúkkal sokkal több probléma van, mint a lányokkal. Ötször több a pszichiátriai rendelőben kezelt fiúk száma, mint a lányoké. A lányoknak különösen a kamaszkort megelőző időszakban van szükségük gyengéd szeretetre. Fel kell készíteni őket a kamaszkorra. Ennek a felkészültségnek két legfontosabb összetevője az önértékelés és a nemi identitás. Fontos, hogy egy lány jól érezze magát női mivoltában. Minél kevésbé tartja elfogadhatónak önmagát, mint nőt, annál labilisabb lesz, és annál engedékenyebb a fiúk részéről ránehezedő nyomással szemben, és annál kevésbé tudja majd tartani magát a szülői értékrendhez. Az apa azzal tudja megkönnyíteni lányának önmaga elfogadását, ha érezteti vele, hogy ő is elfogadja. Ezt a feltétel nélküli szeretet kinyilvánításával tudja

elérni. Ahogy nő a lány, az apa egyre nehezebben tudja szeretetét kifejezni iránta. Pedig ilyenkor is nagyon fontos a szemkapcsolat és testi érintés általi szeretetközlés.

Kitüntetett figyelem: Ez azt jelenti, hogy figyelmünket teljesen a gyermekre irányítjuk, hogy ő tökéletes védettségben érezze magát. A gyermeknek éreznie kell, hogy szülei értékesnek tartják, megbecsülik, érdeklődnek iránta és törődnek vele. Amikor a szülő időnként kitüntetett figyelmet szentel gyermekének, ezzel azt közli gyermekével, hogy számára ő a legfontosabb. A gyermeknek éreznie kell, hogy ő különleges valaki. Erre a felismerésre csak a kitüntetett figyelem képes őt eljuttatni. Ennek fontos szerepe van a gyermek önértékelésének a fejlődésében, és befolyásolja kapcsolatteremtő képességét és mások iránti szeretetét.

A gyermeknek a kitüntetett figyelem iránti szükségletét nehezen vesszük észre. Megelégszünk azzal, hogy ajándékkal kedveskedünk neki, vagy teljesítjük kívánságait. Ez azonban nem pótolja a kitüntetett figyelmet. A gyermekek az osztatlan figyelem birtokában képesek csak a legjobb teljesítményt nyújtani és rendesen viselkedni.

Sokszor adódik olyan alkalom, mikor a szülő teljes figyelmét gyermekének szentelheti. Például egyedül marad vele otthon, vagy kettesben mennek valahová. Ki kell használni az adódó lehetőségeket, mert azokból nem sok van. Ezek különleges pillanatok lehetnek, melyek életre szóló nyomot hagyhatnak a gyermekben. Őszinte, nyílt és bensőséges beszélgetés lehet ilyen kivételes alkalom szülő és gyermek között.

Amikor a gyermek kettesben van apjával vagy anyjával, és bensőséges kapcsolat alakul ki köztük, a gyermek azt érzi, hogy a szülő most teljesen az övé, és ő a legfontosabb számára. A megkülönböztetett figyelem célja az, hogy a gyermek ezt észrevegye és érezze. Nem arról van szó, hogy ha időnk van, odafigyelünk gyermekünkre, hanem arról, hogy a kitüntetett figyelem minden gyermek fontos szükséglete. E szükséglet kielégítésének a módja és mértéke határozza meg a gyermek önértékelését, valamint azt, hogy miként fogadja el őt a környezete. A kitüntetett figyelem alkalmazása nélkül a gyermek szorongása növekszik, mert úgy érzi, hogy minden fontosabb, mint ő. Egyre bizonytalanabb lesz és érzelmi, lelki fejlődése kárt szenved. Az ilyen gyerekek éretlenebbek, mint a többiek, visszahúzódók, és nehezen illeszkednek be társaik közé. Minden nehezen megy nekik, és konfliktushelyzetekben rosszul reagálnak. Túlzottan függő viszonyba kerülnek tanáraikkal vagy más felnőttekkel.

A lányok között akadnak olyanok is, akik az apa figyelmének hiánya esetén éppen ellenkező módon viselkednek. Bőbeszédűek, kacérok, koraérettek lesznek. De testi növekedésüket nem kíséri viselkedésük változása, ezért egy idő után éretlennek minősülnek, és ellenszenvenné válnak.

A gyermeknevelés legnehezebb feladata az, hogy félretéve mindent, időt találjunk a gyermekünkkel való együttlétre. A gyermekével igazán törődő szülő ezt meg is tudja tenni. Ezt megnehezíti az is, hogy gyerekek hozzánőttek a TV-hez, és nehéz őket onnan elcsalogatni. De ez bőven megtérül abban, hogy gyermekünk boldog, kiegyensúlyozott, jól tanul és magatartása is jó. Ennek azonban meg kell fizetni az árát. A szülő és gyermek feszültségtől mentes együttléte tudja csak kialakítani azt a mély kapcsolatot, melyre nagy szüksége van a gyermeknek ahhoz, hogy majd szembe tudjon nézni az élet rideg valóságával. Amikor a szülő figyelmét teljesen gyermekének szenteli, jó lehetőség adódik a szemkapcsolat és a testi érintés ápolására. Minél több gyermek van a családban, annál nehezebb megoldani, hogy minden gyermek kitüntetett figyelemben részesüljön. Az idő megtervezése közben minden gyermek érzelmi szükségletére gondolni kell. A csendes, passzív gyerekek ilyen szempontból veszélyeztetettek. A gyermekre szánt idő olyan befektetéshez hasonlítható, mely a jövőben, főleg a kamaszkor éveiben fog megtérülni. Ha a gyermek megszokja, hogy szülei kitüntetett figyelmét élvezzi, könnyebben beavatja őket érzelmi életébe. De ha ez nincs meg, akkor egyedül fog küszködni problémáival, mert képtelen azokat megosztani szüleiével.

A SZERETET MEGNYILVÁNULÁSA A GYERMEKNEVELÉS FOLYAMÁN

A nevelés célja az, hogy a „meglevő nyersanyagból” fokozatosan érett, felelősségteljes és becsületes felnőttet neveljünk. Ez nem megy magától. A kívánt tulajdonságokat meg kell tanítani. Ha megkívánjuk a gyermekektől, hogy jószívűek, hálásak és kedvesek legyenek, ezekre a tulajdonságokra meg kell őket tanítani.

1. Talán legnehezebb a szülők iránti tisztelet megtanítása. Ez azért fontos, mert később minden más kapcsolatnak ez lesz az alapja. A szülői tekintély az alapja a tanári tekintélynek, a törvény és a munkavezetők tekintélyének. A szülő-gyermek kapcsolat az első szocializációs kapcsolat, és az itt tapasztalt hibák később is felfedezhetők az életben. Ezenkívül a gyermek a szülő értékrendjét csak akkor veszi át, ha tiszteli.

Sok szülő nem érti, hogyan segíti egymást a szeretet és a fegyelem a gyermek viselkedésének befolyásolásában. A kapcsolatnak ez a két oldala nem áll ellentétben egymással, hanem ugyanannak a tulajdonságnak két oldala. Az egyik nem lehet meg a másik nélkül. A fegyelmezés nem csorbítja a szülői szeretetet, hanem belőle következik. A megfelelő büntetést a szülők nem szeretett gyermekük ellen, hanem érte teszik.

Ha a szülő tiszteletet vár gyermekétől, neki is tisztelnie kell őt. A fegyelmezést nem mások előtt kell végezni. A gyermek érzéseit és kéréseit mérlegelni kell. A gyermeknek éreznie kell, hogy szülei szeretik és törődnek vele, még ha fegyelmezik is. Az önbecsülés törekény tulajdonság, és kis esetek is kárt okozhatnak benne. A gúnyosan kritizáló apa nem várhatja, hogy tiszteletet kap. A gyermek dacos viselkedésének üzenetét meg kell tudni fejteni. Azok a legeredményesebb szülők, akik bele tudják magukat képzelni gyermekük helyébe, és látják, amit a gyermek lát, gondolatait gondolják, és átérzik érzéseit. A gyermek fegyelmezésében a szülő legfontosabb célkitűzése a tisztelet megnyerése és megtartása. Ha a szülők ebben kudarcot vallanak, az élet kellemetlenné válik számukra.

Mikor a gyermek megérti, mit kell, vagy mit nem szabad tennie, de nem hajlandó engedni a felnőtt irányításának, a megfelelően alkalmazott fenyítés a leghatásosabb mód, hogy jobb belátásra jusson. Ha világosan kimutatja, hogy nem fog szót fogadni, a szeretet igazságos oldalát kell mutatni irányába. Ez a válasz nemcsak nem fakaszt erőszakot a gyermekben, hanem segít megbazolázni hirtelen feltörő ösztöneit. A fenyítés összhangban áll a természettel. Ha forró kályhát érint meg, megtanulja, hogy tisztelje a hőt. Három vagy négy éven keresztül horzsolásokat, kék foltokat, égési sebeket gyűjt, melyek a határookra tanítják meg. Ezek nem faragnak belőle erőszakos embert, hanem arra tanítják, hogy kerülje a hibák elkövetését. Ha a szülő válaszol a tudatos engedetlenségre, és ésszerű fenyítést oszt ki, hasonló üzenetet közvetít a gyermeknek. Olyan veszélyekre is ügyelni kell, mint a dac, az akaratosság, az önzés, az indulatkitörés és egyéb negatív viselkedés. Azok a gyermekek, akiket szeretnek szüleik, könnyen megértik, miért kapták a fenyítést.

De a fenyítés elkerülhető, ha anélkül is el tudjuk érni gyermekünkönél azt, amit akarunk. Ez akkor lehetséges, ha együtt vagyunk velük, mielőtt fegyelmezési problémák lépnének föl, ha együtt szórakozunk, nevetünk és örülünk. Amikor a szeretet és közelség pillanatait éljük át, akkor a gyerekek nem támadnak, és nem próbálják a határokat tágítani. Sok harcot el lehet kerülni a barátság kiépítésével, miáltal örömmel tartózkodnak otthon, és nem támad bennük harag.

2. A fegyelmezés után szükséges a gyermekkel elbeszélgetni. Ha a gyermek tudatában van annak, hogy megérdemelte azt, amit kapott, miután a könnyek felszáradtak, gyakran jelét adja szeretetének. A szülőnek tárt karokkal kell ilyenkor várni a gyermeket. Ebben a pillanatban nagyon őszintén lehet vele beszélni. Elmondhatjuk neki, mennyire szeretjük, és mennyire fontos nekünk. Elmagyarázhatjuk, miért fegyelmeztük, és legközelebb hogyan kerülheti ezt el. Ez a fajta kommunikáció más fegyelmezési eszköznél, például sarokba állításnál vagy kedvenc játék elvételénél nem lehetséges, mert a gyermek nehezten, és nem akar beszélgetni. A szülői szeretet kimutatása a fegyelmezés után azért is fontos, mert ezáltal tudja a szülő kimutatni, hogy nem a gyermeket utasítja el, hanem csak a viselkedését.

3. A gyermekekre állandóan felügyelni kell. Sok szülő állandóan kiabál és veszekszik a gyermekkel minden eredmény nélkül. Azt a tanárt vagy táborszervezőt, aki egy csoport gyermeket haraggal akar kordában tartani, nagy csalódás fogja érni. A gyermekek fel fogják fedezni, hogy a felnőtt milyen messzire megy el, mielőtt bármit tenne, és mindig a végsőkig fogják a húrt feszíteni.

4. Káros a drága és gyakori ajándék. Ha a gyermek azt érzi, mindent megkaphat, amit csak akar, nem fog semmit megbecsülni. Ezenkívül megfosztjuk az örömtől, ha túl sokat adunk neki. Ha sohasem engedjük meg, hogy kívánjon valamit, sohasem örülhet annak, hogy megkapja. Ha előre megveszünk neki mindent, nem fog örülni neki, mert nem vágyott rá. A gyermekkel meg kell tanítani az átmeneti lemondás izgalmát.

5. A szeretet és fegyelem között kényes az egyensúly. Fontos a két tényező kölcsönhatása, és ez az alapja a sikeres nevelésnek. A két véglet, az elnyomás és az engedékenység egyformán árt a gyermeknek. Ezekben az esetekben a fegyelmezést rosszul alkalmazzák. De legfontosabb dolog a szülői szeretet. Enélkül a gyermekek elhervadnak. Példa: A XVIII. században II. Frigyes 50 újszülöttel végzett kísérletet. Nevelőanyák szoptatták és fürdették a kicsiket, de nem volt szabad beszélni hozzájuk és szeretni őket. A király azt akarta látni, hogy milyen nyelven fognak beszélni a gyermekek, ha nem hallanak semmilyen szót. Mind az 50 csecsemő meghalt. Ugyanis az első életévben az anya-gyermek kapcsolat nélkül a gyermek nem marad életben.

Nemcsak a szeretet hiánya káros a gyermekekre, hanem a „túlzott szeretet”, vagy majomszeretet is. Egyes gyerekeket az ront el, amit szeretetnek tartanak. Ez megnyilvánulhat engedékenységekben vagy a gyermek túlzott védelmében. Nem engedik meg, hogy az ésszerűség határain belül a gyerek kockázatot vállaljon, mely szükséges volna a növekedéshez és fejlődéshez is. A túlzott védelem másik káros következménye a hosszabb ideig tartó érzelmi éretlenség.

Előfordul, hogy az apa szigorú, az anya pedig túl engedékeny. Ebben az esetben a gyermek egyik szülőt sem tiszteli, mert rombolják egymás tekintélyét. Sok agresszív serdülő került már ki ilyen tekintélyromboló közegből. Az egészséges és felelősségteljes gyermek neveléséhez meg kell találni a szeretet és irányítás közti egyensúlyt.

ÖSZTÖNZÉS A HELYES VISELKEDÉSRE

Kérés: A gyermeket elsősorban kéréssel kell a helyes viselkedésre ösztönözni. A kérés nem jelent engedékenységet vagy határozatlanságot, csupán az utasítás megértőbb formáját. Kérésre általában a gyermek sértődés nélkül, örömmel végzi a feladatát.

Utasítás: A kérés nem mindig elegendő. Ilyenkor erélyesebben kell fellépni és parancsot adni. A parancs ne haladjon meg a gyermek képességeit. Minél többször alkalmaz a szülő tekintélyelvű módszereket, mint például a parancs, szidás, korholás, kiabálás stb., annál kisebb lesz ezek hatásfoka.

Pozitív és negatív ráhatás: Pozitív ráhatás az, mikor a gyermek helyes viselkedését jutalmazzuk, negatív ráhatás pedig, ha a helytelen viselkedést büntetjük. Nem helyes ezeket a technikákat érzelmi gondozás helyett használni. A módszer túlzott alkalmazása esetén a gyermek nem érzi szülei szeretetét, mert feltételhez kötött a magatartás megváltozása, és figyelmen kívül hagyja a gyermek érzelmi szükségleteit. Ha csak ezen a módszeren alapul a gyermeknevelés, a szülő nem tudja közvetíteni a feltétel nélküli szeretetet gyermekének. A módszer másik gyenge pontja, hogy azt tanulja meg belőle, hogy jutalomért cselekedjen, és a „mi a hasznom belőle?” szemlélet alakul ki benne. A módszert olyan visszatérő magatartásbeli problémák esetében célszerű alkalmazni, mikor a gyermekben sem megbánás, sem dac nincs.

A büntetés: Veréssel bárki tud fegyelmezni. Ez nem igényel tehetséget. Sok szülő azért büntetésközpontú, mert azt hiszi, hogy a fegyelmezés legfontosabb módszere a verés. Azonban a büntetés bizonyos helyzetekben káros is lehet. Be kell tartani a sorrendet. Először adjuk meg a feltétel nélküli szeretetet, és csak utána fegyelmezzünk. Ez pozitív szülő-gyermek kapcsolatot eredményez, és a testi fenyegetést minimálisra csökkenti. A gyermek csak akkor képes fegyelmet tanulni, ha elégedett, nem fél, biztonságban érzi magát, és azt is érzi, hogy szülei szeretik és elfogadják. Ha a gyermek

érzelmileg hiányt szenved, akkor nem várható el tőle a fegyelem. A büntetés önmagában nem eredményezhet mást, mint kudarcot.

Büntetést kell alkalmazni dac esetén, mely nyílt ellenállás a szülői tekintéllyel szemben, az engedelmisség megtagadása. A büntetésnek összhangban kell lenni a kihágás súlyával. De rugalmasnak is kell lenni. A büntetést lehet enyhíteni, ha enyhítő körülmény merül fel, és megfordítva.

A testi fenyítés hátrányai: Ha a fegyelmezés alapvető eszközeként alkalmazzuk, a gyermek büntudatérzéke nagymértékben gyengül. A gyakori és kemény bántalmazás akadályozza a lelkiismeret kifejlődését. Sokan a büntudatot káros érzésnek minősítik. Pedig csak a nagymértékű büntudat ártalmas, de megfelelő arányban szükséges a lelkiismeret kifejlődéséhez. Ugyanis az a jó, ha a lelkiismeret tartja megfelelő határok között a magaviseletet, és nem a félelem vagy semmi. A testi fenyítés másik káros következménye az azonosulás a büntetővel. A gyermek azonosul a büntető szülővel, és arra a meggyőződésre jut, hogy az agresszív és büntető magatartás a helyes. Felnőttként ugyanúgy fog gyermekeivel bánni, mint ahogy övele bántak szülei. Akkor legkárosabb büntetni a gyermeket, mikor őszinte megbánást érez.

BIZTONSÁGÉRZÉS NYÚJTÁSA A GYERMEKNEK

A csecsemő anya nélkül bizonytalanságban érzi magát. Hangos sírásra fakad, ha anyja magára hagyja annak ellenére, hogy nincs kielégítetlen szükséglete. A kisgyermek számára ez a világ bizonytalan, és tele van veszéllyel. Viszont ha az anyja ölébe veszi és szeretgeti, akkor a gyermek megnyugszik, és biztonságban érzi magát. A csecsemő biztonságát tehát az anya szerető jelenléte biztosítja leginkább. Az eldobott gyermekek teljes bizonytalanságban érzik magukat.

Később a gyermekkorban (2–12 év) is igénylik a gyerekek a szülők figyelmét, szeretetük megnyilvánulását, és védelmet keresnek a szülőknél. Ha ezt megkapják, akkor biztonságban érzik magukat, s ez szükséges is személyiségük fejlődéséhez. A gyermek számára büntetés, ha anyja azt mondja neki, hogy nem szereti. Az ember életét azok formálják, akik szeretik, de azok is, akik megtagadják tőle szeretetüket. A gyermek fél a sötétől. Ez számára nem más, mint a szülőktől való kényszerű elkülönítés. A gyermek a szülőtől való elszakítás félelmét a sötétségre vetíti át.

A szorongó gyermek: A szorongás oka belül a személyiségben keresendő. A szorongás kialakulásának okát nem könnyű nyomon követni. A pszichológusok erre vonatkozóan fontosnak tartják az ún. magzatkori tapasztalatokat. Amikor egy nő méhében gyermeket hord, a gyermek az ő keringési rendszeréhez tartozik. A veszély pillanatában a vér kémiai összetételében változás következik be, adrenalin ömlik be a vérkeringésbe. A magzat ezt a hatást megtapasztalja. Ha egy nő a terhesség idején folyamatosan zaklatott, a születendő gyermek érzékeli és megőrzi a zavar üzeneteit. Ezt a vér kémiaja és az izomösszehúzódás közvetíti. Az üzenetet a magzat így fordítja le magának: ez a világ, melybe érkezel, nagyon bizonytalan. A gyermek születése után is érzékeny szülei viselkedésére. Az ideges kezek, hirtelen mozdulatok, hangoskodás, veszekedés, mind a szorongás üzenetét erősítik. Ez az üzenet egy életre elraktározódik a gyermek agysejtjeiben és idegrendszerében.

A biztonságérzés erősítése: Elsősorban a szülő feladata. Nemcsak anyagi, hanem lelki, szellemi biztonság is szükséges. Az iskolai nevelésnek is olyannak kell lenni, hogy a biztonságérzést erősítse. Mivel a biztonságérzés alapja a tiszta lelkiismeret és a törvény betartása, az erkölcsi törvényeket tanítani kell, és betartását számon kell kérni. A gyermekek abból merítik a biztonságérzésüket, hogy tudják, hol vannak a határok, és ki fogja azokat velük betartatni. Ha otthon megfelelő a légkör, a gyermekek nagy biztonságban élnek. Amíg a határok között maradnak, nem kerülnek bajba, és a család boldog. Ezt jelenti a családi demokrácia, nem pedig azt, hogy nem állítunk fel határokat, vagy a szüleikkel dacolva a gyermekek állítják fel saját határaikat.

ELFOGADÁS ÉS ELISMERÉS

Szükséges, hogy a szülő, nevelő megértse és elfogadja a nevelt személyt olyannak, amilyen. Ez azért is fontos, mivel az énkép annak eredménye, amit mások helyesen vagy helytelenül mondtak rólunk. Ha a szülő azt mondja gyermekének, hogy csúnya vagy tehetségtelen, akkor neki is ez lesz a véleménye magáról.

Sok szülő és nevelő csak a rosszat látja meg tanítványában, és csak azt teszi szóvá, mondván, hogy a nevelés feladata a rossz kiküszöbölése. Ez igaz. De a rossz kiküszöbölését könnyebben elérhetjük a jó dicséretével, mint a rossz bírálatával. Van szülő, aki kényszerítő eszközként használja gyermeke iránti szeretetét, és megvonja azt tőle, ha nem teljesíti akarátát. Például nem szereti, ha megbukik, vagy nem sikeres. Az ilyen szülő komoly érzelmi feszültségnek teszi ki gyermekét. A fiatalok különösen érzékenyek a lekicsinylésre. Biztatásra és dicséretre van szükségük ahhoz, hogy ellensúlyozzák csüggesztő tapasztalataikat.

A SZEMÉLYISÉG KIALAKÍTÁSA

A gyermek személyiségének kialakítása elsősorban a szülők feladata, de az iskolának és a tanároknak is fontos szerepük van benne. Meghatározó a gyermekkor. Élete kezdetén a kisgyermeknek az emberi szeretet melegét és a szülői gyengédség biztonságát kell kapnia. Személyiségünk magva lényegében az élet első hét évében alakul ki. Életünk további részében megtartjuk azokat a lelki jellemvonásokat, melyek hét éves korunkra kialakulnak. Az első hét év alatt szerzett lelki, érzelmi sebeket valamilyen módon egy életen át magunkon viseljük. Előfordulhat, hogy életünk során bizonyos körülmények hatására ezek a sebek begyulladnak. Tehát nemcsak mi magunk vagyunk sorsunk irányítói, hanem mások is formálnak minket.

A csecsemőnek (az első két év) leginkább gyengéd szeretetre van szüksége, amely elsődlegesen a tapintás érzékén keresztül adható át. Ha ebben az időszakban a csecsemőt nagyon szeretik, akkor úgy nő fel, hogy képes lesz másokat önmagukért szeretni. Fontos, hogy a csecsemőnek a biztonság, a gyengédség és a szeretet legyenek az első benyomásai. A csecsemőt még szabad kényeztetni.

A gyermekkor a 3–12 év közti időt öleli fel. Ez alatt az idő alatt kezdi a gyermek megalapozni saját személyiségét. A nevelés két véglete a túlzott gondoskodás és visszautasítás, mindkettő káros. Akire túlzottan vigyáznak, annak nem lesz önbizalma, nem tud majd dönteni, és az élet nehézségein nem tud majd úrrá lenni. A legnehezebb a gyermekkor idején a szocializációra való nevelés. Az énközpontú csecsemőt meg kell tanítani a gyermekkorban, hogy osztozzék másokkal, illetve működjön velük együtt. A személyiséggé válás és a kapcsolatteremtés kettős erőfeszítése zavart okozhat, és a gyermek beléphet az ellenállás korába. Ötéves korukra azonban általában kigyógyulnak ebből. A gyermekkor legnagyobb problémája a fegyelmezés. Irányelv, hogy csak annyi utasítást adjunk, ami feltétlenül szükséges, és ellenőrizzük, hogyan hajtják végre. A túl sok utasítást a gyermek értelmetlennek látja, és tiltakozik ellene. Ebben az időszakban kell megtanulnia a gyermeknek az önfejelmezést, mely felválthatja a szülői fegyelmezést. Csak gyakorlat útján tudja a gyermek kifejleszteni önbizalmát és felelősségtudatát.

Másik probléma a gyermek féltékenysége testvéreire. Ez megelőzhető, ha a rangidősnek bizonyos jogokat adunk, vagy megkérjük, hogy segítsen ellátni a kisebbeket.

IRODALOM

1. Ross Campbell: How to really love your child, Victor Books, SP Publication, Wheaton, Ill. 60187, USA, magyar fordítás: Életre szóló ajándék, Harmat Kiadó, Budapest, 1997.
2. James Dobson: Dare to Discipline, magyar fordítás: Fegyelmezz! Megéri! Keresztény Ismeretterjesztő Alapítvány, Budapest, 1997.